

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ТЕОРЕТИЧНІ Й ПРАГМАТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до проведення поточного контролю
з навчальної дисципліни підготовки докторів
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»**

2016 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

кафедрою управління фінансовими послугами

Протокол № 8 від 28.03.2016 р.

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Поточний контроль успішності навчання здобувачів з дисципліни «Теоретичні й прагматичні проблеми розвитку страхування» та рівня сформованості у них компетентностей, які підтримуються даною навчальною дисципліною, здійснюється у таких формах:

Для контролю знань за теоретичною складовою дисципліни **у вигляді тестування.**

Тестування – це перевірка знань, що здійснюється у формі відповідей на різні запитання. Тестовий контроль дає можливість при незначних витратах аудиторного часу перевірити всіх здобувачів.

Для контролю знань за практичною складовою дисципліни **у вигляді письмової контрольної роботи.**

Письмові контрольні роботи – це ефективний метод перевірки й оцінки знань, вмінь і навичок, а також їх творчих здібностей, що дає можливість у найбільш короткий термін одночасно перевірити засвоєння навчального матеріалу всіма здобувачами групи та визначити напрями для індивідуальної роботи з кожним. Однорідність робіт, що виконуються, дозволяє пред'являти до всіх однакові вимоги й об'єктивно оцінювати результати навчання.

Для контролю знань за складовою дисципліни, що віднесена до самостійної роботи **у вигляді індивідуальних науково-дослідних завдань.**

На початку вивчення дисципліни лектор повідомляє про наявність навчальної програми, "Технологічної карти накопичувальних рейтингових балів з навчальної дисципліни", "Рейтинг-плану дисципліни" та розподіл балів за формами та методами навчання.

При виставленні балів за поточний контроль *оцінці підлягають*: рівень засвоєння теоретичних знань та практичних вмінь і навичок з тем, включених до змістових модулів; самостійне опрацювання тем; проведення розрахунків, контрольних робіт; написання есе та рефератів.

Результати поточного оцінювання рівня засвоєння знань, вмінь, комунікацій, автономності та відповідальності, відповідно до рівня Національної рамки кваліфікацій України за кожний змістовий модуль,

проставляються лектором разом із викладачем, у електронному журналі та "Журналі обліку успішності".

Здобувач **вважається атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результати підсумкової успішності, дорівнює або перевищує 60 балів за поточний контроль упродовж семестру.

Результати всіх форм поточного контролю є невід'ємними складовими **критеріїв підсумкового оцінювання знань здобувачів**, наведених у відповідному розділі навчально-методичного забезпечення дисципліни «Теоретичні й прагматичні проблеми розвитку страхування».

2. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Приклад тестового завдання

1. Що з наведеного далі охоплюється поняттям "страховий захист":

- а) здійснення заходів, спрямованих на зменшення страхового ризику;
- б) фінансування витрат на боротьбу зі страховою подією;
- в) відшкодування збитків, завданих стихійним лихом;
- г) збільшення запасів товарів з огляду на сезонність їх виробництва?

2. Класифікація страхування за економічними ознаками – це класифікація за:

- а) об'єктами страхування;
- б) формами проведення страхування;
- в) статусом страхувальника;
- г) часом виникнення окремих видів страхування.

3. Страхові події при страхуванні від нещасних випадків можуть бути такі:

- а) смерть застрахованого з будь-якої причини;
- б) смерть застрахованого з будь-якої причини, крім самогубства;

- в) смерть застрахованого лише від нещасного випадку;
- г) дожиття застрахованим до закінчення строку дії договору страхування.

4. Що з наведеного є формами проведення страхування:

- а) добровільне і обов'язкове;
- б) життя і загальне;
- в) особисте, майнове та відповідальності;
- г) індивідуальне і колективне?

5. Особисте страхування охоплює страховий захист:

- а) життя громадян;
- б) відповідальності роботодавця перед персоналом;
- в) здоров'я громадян;
- г) домашнього майна громадян.

6. Які властивості є критеріями страхованості ризиків:

- а) випадковість;
- б) можливість оцінювання у вартісних одиницях;
- в) низький ступінь імовірності;
- г) надзвичайно великі втрати?

7. Чим відрізняється страховий брокер від агента:

- а) кількістю працівників;
- б) розміром отриманих страхових платежів та комісійної винагороди;
- в) брокер завжди представляє інтереси страховика;
- г) брокер завжди представляє інтереси страхувальника.

8. Підгалуззями особистого страхування є:

- а) страхування життя;
- б) страхування до вступу в шлюб;
- в) медичне страхування.
- г) страхування від нещасних випадків.

9. Основними страховими випадками зі змішаного страхування життя є:

- а) вступ до шлюбу;
- б) дожиття до закінчення строку страхування;
- в) смерть протягом дії договору страхування.
- г) досягнення повноліття.

10. Страхова сума під час укладення договору змішаного страхування життя визначається:

- а) тільки страховиком;
- б) тільки страхувальником;
- в) законодавством;
- г) за погодженням між страховиком і страхувальником.

11. Після закінчення договору змішаного страхування життя страхувальник одержує:

- а) страхову виплату;
- б) викупну суму;
- в) страхове відшкодування;
- г) тантьєму.

12. До страхових випадків з обов'язкового особистого страхування на транспорті належать:

- а) одержання застрахованим травми;
- б) втрата працездатності;
- в) загибель або смерть;
- г) пошкодження або втрата вантажу.

13. При укладенні договору добровільного медичного страхування програма страхування обирається:

- а) страховиком;
- б) страхувальником;
- в) за згодою сторін;
- г) державним органом.

14. За яким страховим покриттям судновласник отримує компенсацію витрат із звичайної аварії?

- а) страхування відповідальності судновласника перед третіми особами;
- б) особисте страхування від нещасного випадку;
- в) страхування карго;
- г) страхування каско.

15. Уразі загибелі тварини страхове відшкодування виплачується:

- а) у сумі, заявленій страхувальником;
- б) у розмірі вартості придатного до споживання м'яса;
- в) у розмірі страхової суми;
- г) реальної вартості худоби.

16. Які фактори не впливають на розмір тарифних ставок у разі страхування домашнього майна:

- а) вік власника майна;
- б) обсяг відповідальності страховика;
- в) строк страхування;
- г) стать страхувальника?

17. Сума збитку за знищене домашнє майно визначається:

- а) у розмірі страхової суми;
- б) у розмірі дійсної вартості;
- в) у розмірі вартості знецінення майна;
- г) у розмірі майна аналогічного виду.

18. Якими причинами зумовлюється обов'язковість страхування цивільної відповідальності автовласників:

- а) причинами релігійного характеру;
- б) необхідністю додаткового залучення коштів для утримання автомобільних доріг;
- в) тим, що автомобіль є джерелом підвищеної небезпеки;

г) необхідністю створення ефективної системи захисту майнових інтересів потерпілих в дорожньо-транспортних пригодах?

19. Частина тарифу, яка призначена для покриття витрат на проведення страхування, називається:

- а) брутто-тариф;
- б) нетто-тариф;
- в) навантаження;
- г) ризиковою надбавкою.

20. Страхова премія – це:

- а) винагорода страхувальнику за беззбиткове проходження договору страхування;
- б) оплата послуг страхового брокера;
- в) плата страхувальника за страхування;
- г) страхове відшкодування.

Приклад письмової контрольної роботи

ВАТ "Арма", на якому ви працюєте в аналітичному відділі, планує застрахувати своє майно. Найбільш привабливі та практично аналогічні умови страхування запропонували дві страхові компанії – СК The Insurance та СК Status Quo.

Оскільки мова йде про страхування на велику суму, керівництво доручило Вам провести порівняльний аналіз діяльності цих компаній на підставі публічної звітності з метою остаточного вибору однієї з них як майбутнього страховика-партнера.

З відкритих джерел інформації (газета "Україна-business", веб-сайти інформаційних агентств, уповноважених публікувати фінансову звітність страховиків та веб-сайти самих страховиків) вам вдалося винайти наступну інформації про цих страховиків станом на кінець остатнього звітного року (табл. 1 – 3):

Вам необхідно:

- а) оцінити платоспроможність цих страхових компаній (оцінити всі можливі показники відповідно до вимог законодавства);

б) оцінити головні абсолютні та відносні показники страхової та перестраховувальної діяльності;

в) оцінити загальні відомості про компанії як неформальні чинники впливу на оцінку надійності;

г) зазначити, яка ще додаткова інформація була б необхідна Вам для прийняття більш обґрунтованого рішення;

д) зробити загальний висновок про обрання конкретної страхової компанії-партнера для підприємства.

Таблиця 1

Показники страхової та перестраховувальної діяльності, тис. грн

Показник	СК The Insurance	СК Status Quo
Валові страхові премії, у тому числі	139 215,3	181 143,6
сума страхових премій, належних перестраховкам	48 084,7	101 024,4
Валові страхові виплати, у тому числі	31 187,5	101 166,0
сума страхових виплат, компенсована перестраховиками	8 018,1	27 125,0

Таблиця 2

Фінансові показники (витяг з балансів), тис. грн

Показник	СК The Insurance	СК Status Quo
Баланс, тис. грн.	196 189,0	175 979,6
Необоротні активи, у тому числі:	63 003,9	35 817,4
нематеріальні активи (залишкова вартість)	17,2	1 348,7
Оборотні активи	132 446,2	139 021,5
Витрати майбутніх періодів	738,9	1 140,7
Власний капітал:	145 986,6	26 149,5
статутний капітал	10 000,0	156 226,0
додатковий капітал	0,1	7 271,3
резервний капітал	2 500,0	551,3
нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	135 386,5	137 899,1
Забезпечення наступних виплат і платежів, у тому числі:	47 647,7	109 212,1
страхові резерви	69 693,5	136 983,1
сума частки перестраховиків у страхових резервах	22 341,2	328 49,8
Довгострокові зобов'язання	0,0	0,0
Поточні зобов'язання	2 553,2	40 618,0
Доходи майбутніх періодів	1,5	0,0

Загальні відомості про компанії

Найменування	СК The Best Insurance	СК Status Quo
Вид господарського товариства	Акціонерне товариство	Товариство з додатковою відповідальністю
Рік заснування	1993	2003
Іноземний капітал	Всі вітчизняні власники	75 % іноземного капіталу
Наявність серед інших клієнтів відомих підприємств аналогічної сфери діяльності	Так	Ні
Відомість компанії	Менш відома	Більш відома
Доля компанії на страховому ринку України, %	5	3
Доля страхування майна в страховому портфелі, %	58	34

Приклад завдання до самостійної роботи

Порівняти умови надання будь-якої страхової послуги двома різними страховими компаніями: діапазон тарифних ставок, обсяг страхового покриття, розмір франшизи, розбіжності в умовах договорах страхування.

Обґрунтувати на підставі здійсненого дослідження, умови якої компанії є більш привабливими.

Для аналізу умов страхування рекомендується:

- відвідати сайт страховика та дослідити подану там інформацію;
- зателефонувати до кол-центрів обраних страховиків та задати питання консультанту (дзвінки з усіх мобільних операторів на напрями 0-800 зараз безкоштовно) відповіді на які відсутні на сайті;
- відвідати офіс страхової компанії.

3. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ

Поточне оцінювання знань здійснюється за кожним модулем окремо. Максимальна кількість балів, що може здобувач отримати за опанування кожного модуля дисципліни – **50**, при чому:

за опанування теоретичної складової (форма контролю – тестування) – **20 балів**;

за опанування практичної складової (форма контролю – письмова контрольна робота) – **20 балів**;

за опанування самостійної роботи (форма контролю – індивідуальне завдання) – **10 балів**.

Таким чином, ураховуючи наявність двох модулів у структурі дисципліни, максимальна кількість балів, що може отримати здобувач за результатами поточної успішності складає **100 балів**.

Критерії оцінювання вказаних форм контролю подано у табл. 3.1-3.3.

Таблиця 3.1

Критерії оцінювання тестового завдання

Кількість тестів	Бал за кожну правильну відповідь
40	0,5

Таблиця 3.2

Критерії оцінювання письмової контрольної роботи

Кількість балів, що отримує здобувач	Відповідність вирішення завдання зазначеному опису
0	Завдання не вирішено зовсім або вирішено концептуально не правильно
1-5	При розв'язанні завдання припущені помилки, але загальний підхід до вирішення завдання свідчить про володіння студентом мінімальним рівнем знань з поданого матеріалу
6-10	Вирішення завдання містить певну кількість вірно проведених розрахунково-аналітичних процедур, але їх кількість не можна вважати достатньою
10-15	Завдання вирішено правильно, використані достатня кількість засобів для досягнення мети (як розрахункові так і аналітичні), але отримані дані не взаємоув'язані, загальний висновок обґрунтований не повністю
15-20	Завдання вирішено правильно.

Таблиця 3.3

Критерії оцінювання індивідуального завдання

Кількість балів, що отримує здобувач за виконання завдання	Відповідність вирішення завдання зазначеному опису
0	Завдання не виконане або виконане концептуально неправильно
1-5	Завдання виконане задовільно, містить мінімальні поверхові знання матеріалу
5-7	Завдання виконане добре, містить ґрунтовні знання матеріалу
8-10	Завдання виконане відмінно, містить ґрунтовні знання та має творчий характер

Розподіл балів за виконання завдань поточного контролю за формами у межах тем змістових модулів наведено в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Розподіл балів за формами поточного контролю та змістовими модулями

Форма поточного контролю	Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			Сума балів
	Т	П	СР	Т	П	СР	
Максимальна кількість балів	20	20	10	20	20	10	100

де Т – опанування теоретичної складової (форма контролю – тестування);

П – за опанування практичної складової (форма контролю – письмова контрольна робота);

СР – за опанування самостійної роботи (форма контролю ІНДЗ).

4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

4.1. Основна

1. Пруденційний нагляд у сфері страхування: монографія / Н. М. Внукова, О. В. Корват, Н. С. Опешко. – Х.: Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 259 с.
2. Розвиток ринків фінансових послуг в умовах європейської інтеграції: монографія / наук. ред. та кер. кол. авт. д-р екон. наук, проф. Н. М. Внукова. – Харків : ТО Ексклюзив, 2014. – 218 с.
3. Розвиток системи управління ризиками ринку фінансових послуг: монографія / наук. ред. та кер. кол. авт. док. екон. наук, проф. Н. М. Внукова. – Харків: ТО Ексклюзив, 2014. – 191 с.
4. Управління розвитком ринків фінансових послуг: монографія / наук. ред. та кер. кол. авт. д-р екон. наук, проф. Н. М. Внукова. – Харків: АдвА, 2009. – 196 с.
5. Формування системи довіри та захисту прав споживачів фінансових послуг: монографія / наук. ред. та кер. кол. авт. докт. екон. наук, проф. Н. М. Внукова. – Харків: АдвА, 2010. – 188 с.

4.2. Додаткова

6. Базилевич В. Д. Страхування : підручник / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, Р. В. Пікус ; за заг. ред. В. Д. Базилевича. – К. : Знання, 2008. – 1019 с.
7. Ротова Т. А. Страхування : навч. посібн. / Т. А. Ротова. – К. : КНТЕУ, 2006. – 400 с.
8. Смоляк В. А. Страхування : навч. посібн. / В. А. Смоляк, Є. Ю. Кузькін. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2007. – 272 с.
9. Страхування : підручник / С. С. Осадець, Т. М. Артюх, В. Л. Бабко та ін. ; за заг. ред. С. С. Осадця. – К. : КНЕУ, 2002. – 599 с.
10. Страхування: теорія та практика : навч.-метод. посібн. / Н. М. Внукова, В. І. Успенко, Л. В. Временко та ін. ; за заг. ред. Н. М. Внукової. – Х. : Бурун Книга, 2009. – 656 с.

11. Базельський Комітет. Кредитні рейтинги та додаткові джерела інформації про кредитоспроможність // Фінансовий ринок України. – 2006. – № 5. – С. 34–37.
12. Баклаженко С. Страхова система України / С. Баклаженко // Страхова справа. – 2006. – № 3. – С. 54–58.
13. Бебянкин Г. А. Платежеспособность страховой компании / Г. А. Бебянкин // Фінанси. – 2006. – № 5. – С. 45–49.
14. Внукова Н. Н. Кредитно-рейтинговая оценка страховщиков / Н. Н. Внукова, Н. И. Притула // Страхование в Беларуси. – 2008. – № 2 (63). – С. 11–14.
15. Вовчак О. Д. Страхування : навч. посібн. / О. Д. Вовчак. – Л. : Новий Світ-2000, 2004. – 480 с.
16. Временко Л. В. Регулирование страховой деятельности – взгляд страховщиков / Л. В. Временко, Д. Кондратенко // Insurance TOP. – 2005. – № 4(12). – С. 8–10.
17. Кінаш О. М. Основи актуарних розрахунків : навч.-метод. посібн. / О. М. Кінаш, В. М. Сороківський, М. В. Папка (Сороківська). – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2012. – 188 с.
18. Ковтун І. О. Основи актуарних розрахунків : навч. посібн. / І. О. Ковтун, М. П. Денисенко, В. Г. Кабанов – К. : ВД «Професіонал», 2008. – 480 с.
19. Козьменко О. В. Актуарні розрахунки : навч. посібн. / О. В. Козьменко, О. В. Кузьменко. – Суми : Університетська книга, 2011. – 224 с.
20. Корнилов И. А. Основы страховой математики : учебн. пособие для вузов / И. А. Корнилов. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – 400 с.
21. Орланюк-Малицкая Л. А. Платежеспособность страховой организации / Л. А. Орланюк-Малицкая. – М. : АНКІЛ, 2007. – 280 с.
22. Основи фінансового моніторингу фінансових послуг : навч. посібн. / Н. М. Внукова, Н. В. Кузьминчук, В. А. Смоляк та ін. ; за заг. ред. Н. М. Внукової. – К. : КНТ, 2008. – 136 с.
23. Страхова справа. Інтегрований навчальний комплекс : підручник. Автоматизована система навчання на CD та Інтер-нет-портал: У 2 кн. / В. Т. Александров, О. М. Бандурка, О. І. Ворона та ін. – Кн. 1 : Страхування. Страхові послуги. – К. : НВП "АВТ", 2003. – 640 с.

24. Ткаченко Н. В. Досвід оцінювання міжнародними рейтинговими агентствами фінансової стійкості страховиків / Н. В. Ткаченко // Вісник КНТЕУ. – 2010. – № 1. – С. 69–83.

25. Ткаченко Н. В. Новітні підходи до оцінки платоспроможності страхових компаній в рамках Solvency II / Н. В. Ткаченко // Банківська справа. – 2010. – № 4. – С. 62–71.

26. Ткаченко Н. В. Рейтинг фінансової стійкості страхових компаній та основні підходи до його класифікації / Н. В. Ткаченко // Світ фінансів. – 2009. – №4 (21) – С. 182–190.

27. Управління розвитком ринків фінансових послуг: монографія / Н. М. Внукова, В. А. Смоляк, Ж. О. Андрійченко [та ін.] ; наук. ред. та кер. кол. авт. д-р екон. наук, проф. Н. М. Внукова ; Харківський національний економічний ун-т. – Х. : АдВА, 2009. – 195 с.

28. Фурман В. М. Страхування: теоретичні засади та стратегія розвитку : монографія / В. М. Фурман. – К. : Наукова думка, 2006. – 334 с.

29. Шумелда Я. Страхування : навч. посібн. / Я. Шумелда. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Тернопіль : Джура, 2006. – 497 с.

4.3. Ресурси мережі Інтернет

30. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

31. История и аналитика страхового рынка Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : // www.forINSURER.com.

32. Огляд страхового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nfp.gov.ua/content/strahoviy-rinok.html>.

33. Офіційний веб-сайт Ліги страхових організацій України. – Режим доступу : <http://uainsur.com>.

34. Офіційний веб-сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – Режим доступу : www.nfp.gov.ua.

35. Офіційний веб-сайт Української федерації ubezpieczenia. – Режим доступу : <http://www.ufu.org.ua>.

36. Податковий кодекс України від 02.12.2010р. № 2755-VI (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

37. Положення про обов'язкове особисте страхування від нещасних випадків на транспорті: Постанова КМУ від 14.08.1996 р. № 959 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/959-96-п>.

38. Положення про порядок провадження діяльності страховими посередниками : Постанова КМУ від 18.12.1996 р. № 1523 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1523-96-п>.

39. Положення про порядок формування, розміщення та обліку страхових резервів з видів страхування, інших, ніж страхування життя : Наказ Комітету у справах нагляду за страховою діяльністю від 24.05.1997 р. № 41 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z0221-97>.

40. Порядок і правила проведення обов'язкового страхування відповідальності суб'єктів перевезення небезпечних вантажів на випадок настання негативних наслідків під час перевезення небезпечних вантажів : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2002 р. № 733 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/733-2002-п/print1374846825090110>.

41. Порядок і правила проведення обов'язкового страхування цивільної відповідальності громадян України, що мають у власності чи іншому законному володінні зброю, за шкоду, яка може бути заподіяна третій особі або її майну внаслідок володіння, зберігання чи використання цієї зброї : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.03.2002 р. № 402 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/402-2002-%D0%BF>.

42. Порядок складання звітних даних страховиків : Розпорядження Держфінпослуг України від 03.02.2004 р. № 39 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua/217.html>.

43. Правила розміщення страхових резервів зі страхування життя : Розпорядження Держфінпослуг України від 26.11.2004 р. № 2875

[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1626-04>.

44. Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>.

45. Про обов'язкове особисте страхування від нещасних випадків на транспорті : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.03.1993 р. № 155 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/155-93-п>.

46. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів : Закон України від 01.07.2004 р. № 1961-IV (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1961-15>.

47. Про страхування : Закон України від 07.03.96 № 86/96-ВР (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>.

48. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.

49. Рекомендації щодо аналізу діяльності страховиків : Розпорядження Держфінпослуг від 17.03.2005 р. № 3755 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua/files/RK-3775.pdf>.

50. Фориншурер – страхование в Украине [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://forinsurer.com>.

51. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

52. Insurance Top [Electronic resource]. – Mode of access : <http://insurancetop.com>.

53. Sigma insurance research [Electronic resource] / Swiss Re. – Mode of access : <http://www.swissre.com/sigma>.

54. The Human Mortality Database [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.mortality.org>.